

УЧИТЕЛЬ ПІШОВ, А ДІАЛОГ ІЗ НИМ ТРИВАЄ...

(Світлій пам'яті мого академічного учителя Вілена Сергійовича Горського)

Юрій Завгородній

*«Нет пороков в своем отечестве».
 Не уважаю лесть.
 Есть пороки в моем отечестве,
 зато и пророки есть.*

Андрей Вознесенский

Десять років тому, 27 жовтня 2001 р., Віленові Сергійовичу виповнювалося сімдесят... Лише за кілька місяців до цього дня я вперше дізнався і про дату народження, і про ювілей, і про кількість прожитих Віленом Сергійовичем років. Соромно! Здавалося б, був знайомий із професором Горським ще з далекого і важливого 1992 р.; разом із ним брав участь у наукових конференціях у Києві, Одесі й Любліні; писав під його керівництвом курсову, бакалаврську, магістерську роботи і ось-ось мав завершити кандидатську дисертацію.

Власне тоді, вже не один рік вважаючи Вілена Сергійовича своїм академічним *Учителем*, замислився над тим, як же ж віддати йому шану, враховуючи, що дата не проста, а ювілейна. Після деяких роздумів виникла ідея, згодом втілена у збірнику матеріалів «Людина, яка здатна почути іншого. Вілену Горському – 70»¹. Гортаючи нині сторінки цієї невеличкої,

¹ Див.: Людина, яка здатна почути іншого. Вілену Горському – 70 / уклад. Ю. Завгородній ; Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.», кафедра філософії та релігієзнавства. – К., 2001. – 53 с.

майже «самвидавчої» брошури, бачу її недоліки, згадую, що не все із запланованого вдалося зробити. Проте все ж таки переважають позитивні враження, а головне – спогади! Працюючи над цим збірником, мені пощастило розширити і поглибити спілкування із самим ювіляром. Хочеться вірити, що й зменшити «дистанцію» також. Відтоді жоден день народження Вілена Сергійовича не залишався непоміченим у колі його учнів-аспірантів. Щороку ми вітали іменинника у нього вдома. І завжди ці зустрічі були сповнені доброзичливістю, радістю і відкритістю до співрозмовника. Спілкування тривало так невимушено, що його аж ніяк не хотілося переривати. Але доводилося таки прощатися, аби не зловживати гостинністю господарів – як Вілена Сергійовича, так і його дружини, Таміли Василівни, яка не лише частувала нас смачними стравами, а й часто долучалася до нескінченних філософських і навколофілософських розмов.

Так непомітно наблизився і 75-річний ювілей Вілена Сергійовича. Цього разу «червоніти» вже не довелося: на пошану ювіляра ми з Оленою Вдовиною й Олександром Киричком (так само учнями професора Горського) підготували міжнародний збірник наукових статей «Давньоруське любомудріє: Тексти і контексти»². Беручи участь в укладанні збірника, а потім у його презентації на кафедрі філософії та релігієзнавства НаУКМА, усвідомив, що завжди побоювався втратити відчуття таємничого і незвіданого у спілкуванні з Віленом Сергійовичем, перетворити щире зацікавлення до діалогу із ним на вдавану та ввічливу «імітацію»... Дякувати Богові, побоюван-

² Див.: Давньоруське любомудріє : Тексти і контексти / упоряд. : О. Вдовина, Ю. Завгородній, О. Киричок. – К. : Києво-Могилян. акад., 2006. – 398 с.

ня мої не справдилися: з часом радість спілкування з Учителем лише загострилась і прагнення до інтенсивнішого діалогу тільки підсилилося.

А через півроку його не стало... Невже це все?!

І по сьогодні ще не маю для себе остаточно сформульованої відповіді. Шукаю її навіть зараз, пишучи ці рядки. Бо, виявляється, особистість Вілена Сергійовича була для мене по-справжньому близькою та значущою, можливо, навіть у чомусь і небезпечно близькою...

Отже, невже залишилися тільки спогади, ті самі монологічні пригадування, що тьмяніють і згасають із часом? Сподіваюся, не зовсім так. Насамперед пам'ять зберігає прижиттєві настанови Вілена Сергійовича, значущість яких із часом лише зростає. Кожен наступний рік тільки доводить їхню цінність. Що маєтись на увазі? Спробую пояснити.

Коли молода людина вступає до університету, мріє стати професіоналом у своїй справі, займатися наукою або ж викладати, вона очікує від навчального закладу і колективу викладачів своєрідних «чудес» і налаштована на урочисту та дивовижну атмосферу. (Проте, на жаль, говорячи про університет як про «храм знань», ми частіше беремо до уваги лише «знання», забуваючи про «храм».) Їй бажано знайти для себе ідеального викладача-науковця, спроможного запропонувати високий стандарт професійних і людських чеснот. Якщо ці сподівання справджуються, виникає ідеальна ситуація для університетського навчання. Студент отримує необхідний ідеал-орієнтир, який допомагає йому відбутися. Що раніше така зустріч трапиться, то краще. Бо вона спроможна значною мірою убезпечити студента від руйнації перших ідеалістичних очікувань перед обличчям університетських реалій...

Щодо мене, судилося так, що в моєму житті відбулася зустріч із Віленом Сергійовичем, яка переросла у тривале спілкування і, мабуть-таки, в учнівство.

Безперечно, Вілен Сергійович приваблював своєю надзвичайною відкритістю до іншої людини, яка полягала не лише в умінні почути кожного на семінарах та іспитах чи після занять, а й у дивовижній здатності сприйняти і підтримати наявні в нього навчальні та наукові інтереси. Він ніколи не конфліктував, ніколи не підвищував голосу. Атмосфера теплоти, творчості, співпраці, ініціативності, натхнення і легкості оточувала його на посаді завідувача кафедри. Хотілося навчатися, розвиватись і творити в одній спільній команді. Ось цей дух команди Вілен Сергійович мав у собі й умів прищеплювати його і колегам, і студентам. Він був немов «магнітом», який приваблював до себе вчених із різних навчальних закладів і наукових установ Києва, України, інших країн. Численні наукові конференції, семінари, «круглі столи», монографії, збірники статей, студентські гуртки, студентські диспути і студентські конференції та публікації задавали гарний тон і вишкіл. Тому кафедра філософії та релігієзнавства швидко стала одним із помітних історико-філософських осередків. Вілен Сергійович щиро радів і сприяв успіхам як своїх давніх колег, так і учорашніх студентів та аспірантів. Він по-батьківськи опікувався випускниками кафедри, намагаючись створити їм максимально сприятливі умови для занять наукою і викладанням. Самоствердження за чужий рахунок, формалізм, бездушність, боротьба за владу, інтриги і заздрощі – усі ці непринадні боки викладацького і наукового світу, яскраво описані у відомій повісті І. Грекової, оминали той щасливий і світлий «ост-

рів», яким видавалася заснована Віленом Сергійовичем кафедра у бурхливому життєвому морі 1990-х – поч. 2000-х років.

Звісно, згодом багатьом її вихованцям довелося переконалися, що атмосфера, створена Віленом Сергійовичем, панує не скрізь. Що наукове і викладацьке середовище не завжди сповнене тих чеснот, про які йдеться в лекціях з етики. Що дискурс і спосіб життя можуть не взаємодоповнювати, а навпаки – цілковито суперечити одне одному. Але досвід спілкування із Віленом Сергійовичем не став марним. Втілені ним цінності свідомо поділялися за життя Учителя і зберігаються після його відходу. Опиняючись у різних непростих ситуаціях, намагаєшся пригадати спілкування з Віленом Сергійовичем, його слова і вчинки, шукаючи в них опертя, підтримку і пораду. Подумки звертаєшся до нього із запитаннями і шкодуєш, що не встиг поставити їх вчасно, що багато питань залишилися без відповідей.

Останнім же запитуванням і загадкою Вілена Сергійовича стали його смерть й усе те, що відбулося у день поховання. Мабуть, це найінтимніші і найскладніші питання, які залишив Учитель, надавши змогу не лише поєднати минуле з майбутнім, а й зазирнути у найпотаємніше. А хіба може вчинити інакше справжній філософ? І ось ці розмірковування є найскладнішими...